

Mustafa Olpak: Afrika Uyanışının Türk Öncüsü

Prof. Dr. Ahmet Sedat Aybar, AFRİKAM Müdürü

Afrika açılımının sadece kıtaya doğrudan kurulan ekonomik ilişkilerle bağlantılı olarak düşünülmemesi gerektiğini Türkiye'ye öğreten Mustafa Olpak'ı kaybettik. Afro – Türkler için, Afrika açılımının aynı zamanda bir “yeniden uyanış projesi” olduğu bilincini aşlayan kişiydi o. Afro – Türkler için “dirilişin” sembolüydü. Yakalandığı amansız hastalığa yenildi.

Şüphesiz, yeniden uyanış projesinin önemli bir boyutunu Osmanlı İmparatorluğu'nun kıtaya kurduğu tarihi bağın çalışılması oluşturuyor. Son dönemde sayısı hızla artan bu türdeki yazının bir eksikliği gidermeye yaradığı ortada. Özellikle Cumhuriyet dönemindeki bağların zayıf kalışı Osmanlı – Afrika çalışmalarını önemli kıldı. Ancak Afrika'yla kurulan modern bağlantının anlamlandırılması için bu çalışmaların ötesine geçmek gerekiyor. Osmanlı ve yakın dönem tarih çalışmalarının ne kadar önemli olsalar da sağlıklı ilişkiler geliştirmek için kendi başlarına yeterli olamayacakları açık.

Çünkü bu bağlantının bir de Afrika boyutu var. Afrika kıtasının tarihi sadece Afrika kıtası ile sınırlı değil. Kıtanın tarihi aynı zamanda nerede Afrikalı varsa onların da tarihi. Bu yüzden, Afrika tarihi aynı zamanda Kuzey ve Latin Amerika'nın, Asya ve Avrupa'nın da tarihi. Türkiye bu durumun istisnası değil. Osmanlı'dan günümüze kalan bir unsur olarak Afro – Türklerin varlığı Türkiye'nin Afrika tarihinin bir parçası olduğunun da kanıtı. Bu anlamda, Afro – Türkler çalışılmadan ve anlaşılmadan ne Afrika'nın tarihi tam olarak yazılabilir ne de Türkiye'nin Afrika açılımı sağlıklı bir zemine oturabilir.

Türkiye'nin bu görünmez topluluğu, Afrika ile ilgili çok önemli bir hafıza deposudur. Özellikle Cumhuriyetin kazanımlarını içselleştirmiş olan bu nüfusun geçmişten bugüne uzanan insani deneyimlerinin anlaşılması Afrika ile ilişkilerimizin modern boyutunun kurgulanması açısından da önemli.

Bu durumda “uyanış” projesinin önemli bir boyutu tarih çalışmalarıken, tarih çalışmalarının önemli boyutu da merkezine insanı alan Afro-Türk hafızası üzerine yapılacak çalışmalar olacaktır.

Demek ki, Afrika - Türkiye bağlarının tarihsel kökenleri önemli olduğu kadar, tarihten bugüne taşınmış ve hali hazırda yaşamaya devam eden, Anadolu'daki Afrika'nın çalışılması da önemlidir. Afrika açılımı Anadolu topraklarına kök salmış Afro - Türk deneyiminin insani boyutunun hatırlanışı ve anlaşılması Türkiye'nin açılım projesini gerçek bir “Afrika'ya Uyanış” eylemine çevirir. Geleceği sağlıklı bir zemine oturtmaya yarar. Böylece yeniden gelişmeye başlayan bu ilişkiler sürdürülebilir bir gelecek vaad eder.

Türkiye'nin Afrika açılımı hiç şüphesiz en çok Afro-Türkleri sevindirmişti. Afrika kökenli Türkler, kendi geçmişlerine, kültürlerine, örf, adet ve geleneklerine sahip çıkmanın günümüz Türkiye'sinde işe yarar bir boyutunu ortaya koymak, görünür olmak ve “biz de varız” demek için harekete geçtiler.

Türkiye'nin Afrika hafıza kartını aktifleştirdiler. Bunu daha sistemli bir hale getirmek için 2006

senesinde Afrikalılar Kültür ve Dayanışma Derneğini kurdular. Bu dernek son yıllarda Ege bölgesi ve İzmir başta olmak üzere pek çok faaliyete imza attı. Bunlardan en önemlisi artık gelenekselleşmiş olan Dana Bayramı kutlamalarıydı. Afro-Türkler İzmir'in Torbalı ilçesinde uluslararası bir faaliyet olarak kutlamaya 2006 yılından itibaren başladılar. İzmir'de, Bayramyeri semtine adını veren bu Afrika festivali geçen sene daha da büyük bir organizasyonla kutlandı. Afro – Türklerin varlığı, seslerini duyurmaları Türkiye'nin toplumsal zenginliğini yansıtmaları açısından gurur vericiydi.

Ekim 2016'da, bu derneğin kurucusu, Türkiye'deki Afrika uyanışının simgesi ve önderi, bu alana en büyük katkıyı yapmış olan, Afro-Türklerin hafıza kartı, bitmez tükenmez enerjisiyle dinamosu olan Mustafa Olpak'ı yitirdik. Bizim Afrika ile olan ilişkilerimizi “uyanış” zeminine taşıyan bu önemli insanı kaybettik.

Ayvalıklı hemşerim, mermer ustası Mustafa Olpak. Türkiye'deki Afro-Türklerin banisi. 2006 senesinde kurulan bu derneğin faaliyetleri çerçevesinde sürekli görüştüğümüz, enerjisini bu alana aktaran, yurtsever, aydın insan. 1953 senesinde Ayvalık'ta Girit göçmeni bir ailenin dokuz çocuğundan beşincisi olarak dünyaya geldi. Atatürk sevgisi yüzünden ismini Mustafa koydular. Aynen annesinin adının Mustafa Kemal Atatürk sevgisine atfen Kemale konulması gibi. Girit'den mübadelede gelenler arasında sayıları bir hayli fazla olan Afrika kökenli bir Türk, müslüman bir ailenin evladı Mustafa gençliğini bir eylem adamı olarak geçirdi. Aydın kişilerin başına gelen “anlaşılama” sorununun kendi payına düşeninin bedelini ödedi. Okuma yazmaya meraklı, kendi kendini yetiştirmiş, bilgisinin sınırlarını Afrikalılara özgü sabır ve sebatla sürekli genişletmiş bir araştırmacı olarak tanındı.

Annesinin hayat hikayesini anlattığı “Arap Kızı Kemale...” 2002 yılında basıldı. Kendi ailesinin kökenlerini anlattığı bu kitap daha sonra TRT tarafından “Arap Kızı Camdan Bakıyor” ismiyle 2006 senesinde elli dakikalık bir belgesel olarak çekildi. ABD, İngiltere, Fransa başta olmak üzere yurtdışında pek çok ülkede yayınlandı. İkinci kitabı “Köle – Kenya, Girit, İstanbul Kıyısından İnsan Biyografileri” 2003'de yayınladı. Fransızca'ya çevrilen bu kitap, İngilizce çevirisi için sırada bekliyor. Mustafa Olpak, Afro-Türk kavramını bulup kullanan ve literatüre kazandıran kişiydi. 1880'lerden bu yana zaman zaman kutlanan Dana Bayramı'nın bir parçası olarak Mustafa Olpak'la İstanbul'da “Kölelik Kurumu'nun Geçmişi Üzerine” yapılan etkinlikte senelerce sonra buluştuk. Daha sonra ise bir vesileyle, daha çok da Dana Bayramları vesilesiyle ya telefonla konuştuk ya da Bayramlarda buluştuk.

Mustafa Olpak bize Afrika kıtasına modern açılımın bir uyanış olduğu bilincini aşıl原因an kişidir. Özellikle Türkiye'de yerleşikleşen artan sayıdaki Afrikalı göçmenin varlığı nezdinde Afro – Türk deneyiminin önemi yadsınamaz. Şüphesiz onun ışığı Afro - Türklerin yolunu aydınlatacaktır. Özellikle ırksal ilişkiler bağlamında, onun ortaya çıkarttığı geçmiş Afro – Türk deneyimi çerçevesinde yeni gelen Afrikalıların önündeki engellerin aşılması sağlanacak, potansiyelleri harekete geçirilecek ve Türkiye'nin Afrika açılımının daha sağlıklı bir zeminde ilerlemesi sağlanacak. Mustafa Olpak bu yüzden sadece Türkiye'nin ve Afro-Türklerin değil, tüm Afrika kıtasının da bir kaybıdır.